

AUTORKA NEWYORSKÉHO BESTSELLERU Č. 1

jedz, modli sa a miluj

Elizabeth Gilbertová

Príbeh lásky

KNIŽNICA
SVETOVÝCH BESTSELLEROV

Elizabeth Gilbertová

PRESVEDČENIE

Príbeh lásky

TATRAN

Z anglického originálu Committed,
ktorý vyšiel vo vydavateľstve Bloomsbury, London 2010,
preložila Ildikó Drugová.
Vyšlo vo Vydavateľstve TATRAN, Bratislava 2010 ako 4946. publikácia
a 78. zväzok edície LUK – Knižnica svetových bestsellerov.
Vydanie I.

Prebal a väzbu podľa pôvodného návrhu upravil
AldoDesign, Bratislava.
Zodpovedná redaktorka Eva Mládeková
Jazyková redaktorka Eva Melichárková
Technický redaktor Jaroslav Zdražil
Sadzba S+S typografik
Vytlačili Těšínské papírny, s.r.o., Český Těšín.

www.slovtatran.sk

:: knihy pre **hodnotnejší** život

Copyright © Elizabeth Gilbert 2010
Translation © Ildikó Drugová 2010
© Vydavateľstvo TATRAN 2010

ISBN 978-80-222-0587-0

Para J. L. N. – o meu coroa

*Neexistuje nič riskantnejšie ako manželstvo.
Neexistuje väčšie šťastie ako šťastné manželstvo.*

BENJAMIN DISRAELI, 1870,
V LISTE DCÉRE KRÁLOVNEJ VIKTÓRIE LOUISE,
KTORÝM JEJ BLAHOŽELAL K ZÁSNUBÁM.

Poznámka pre čitateľa

*P*red niekoľkými rokmi som napísala knihu s názvom *Jedz, modli sa a miluj*. Rozprávala som v nej o svojej ceste okolo sveta, na ktorú som sa vybrala celkom sama po neprijemnom rozvode. Kniha vyšla, keď som mala tridsaťsedem rokov, a predstavila ma ako celkom inú spisovateľku. Pred románom *Jedz, modli sa a miluj* ma v spisovateľských kruhoch poznali (ak ma vôbec poznali) ako ženu, ktorá píše hlavne pre mužov a predovšetkým o nich. Dlhé roky som pracovala ako novinárka pre časopisy zamerané na mužského čitateľa, ako sú napríklad *GQ* a *Spin*, na ich stránkach som skúmala mužskosť zo všetkých možných uhlov pohľadu. Aj hrdinami mojich prvých troch kníh (či to bol román alebo literatúra faktu) boli výrazne mužské postavy: kovboji, lovci morských rakov, poľovníci, vodiči nákladných áut a kamiónov, zálesáci...

Často mi hovorili, že píšem ako muž. Neviem celkom presne, čo znamená písať „ako muž“, ale dúfam, že sa to väčšinou myslí ako kompliment. Vtedy som to rozhodne chápala ako kompliment. Keď som raz písala článok pre *GQ*, zašla som až tak ďaleko, že som sa celý týždeň hrala na muža. Ostrihala som si vlasy, stiahla prsia, vopchala som si do nohavíc kondóm naplnený vtáčím zobom a pod spodnú peru som si nalepila malú briadku – a to všetko len preto, aby som prenikla do lákavého sveta mužov a lepšie ho pochopila.

Mala by som ešte doplniť, že obsesívne zameranie na mužov zasiahlo aj do môjho súkromného života, čo mi často spôsobovalo komplikácie.

Nie často, ale – *vždy*.

Lúboštné komplikácie a profesionálna posadnutosť spôsobili, že téma mužskosti ma natoľko pohltila, až mi nezostal čas na to, aby som sa zamýšľala nad ženskosťou. Nikdy som sa nezamyslela nad *vlastnou* ženskosťou. Ani na chvíľu. To bol jeden z dôvodov – okrem toho, že moja duševná pohoda mi bola absolútne ľahostajná –, prečo som takmer nepoznala samu seba. Takže, keď ma okolo tridsiatky zachytila a zrazila z nôh mohutná vlna depresie, nevedela som pochopiť ani povedať, čo

sa so mnou deje. Najprv sa mi rozpadlo telo, potom manželstvo a nakoniec – bola to hrozná, desivá chvíľa – aj myseľ. V tejto situácii mi balvan mužskosti neposkytol útechu; z citového zmätku som si musela opatrne nájsť cestu von sama. Rozvedená, nešťastná a osamelá som zanechala svoj predošlý život a vydala som sa na cesty so zámerom preskúmať samu seba tak dôkladne, ako sa mi to predtým darilo s nepostihnuteľným americkým kovbojom.

A pretože som spisovateľka, napísala som o tom knihu.

A pretože život je niekedy veľmi zvláštny, tá kniha sa stala medzinárodným megabestsellerom a ja som sa dozvedela – po desiatich rokoch strávených písaním pre mužov a o mužoch –, že som autorka ženských románov. A zase musím priznať, že neviem celkom presne, čo sú to „ženské romány“, ale som si istá, že sa to nikdy nemyslí ako kompliment.

Tak či tak, ľudia sa ma vždy pýtajú, či som to čakala. Zaujímaloby ich, či som už počas písania románu *Jedz, modli sa a miluj* predpokládala taký veľký úspech. Nie. Nijako som nemohla predvídať takú ohromujúcu odozvu. Nebola som na ňu pripravená. Naopak, pri písaní knihy som nevedela, či mi čitatelia odpustia, že som napísala životopisný román. Je pravda, že som vtedy mala len hrstku čitateľov, ale boli to verní čitatelia a mali radi tú odvážnu mladú ženu, ktorá píše tvrdé príbehy o chlapeckých chlapoch, ktorí robia chlapecké veci. Nepredpokládala som, že sa im bude páčiť dojímavé rozprávanie v prvej osobe o rozvedenej žene, ktorá hľadá liek na svoju utrápenú dušu. Dúfala som, že budú veľkorysí a pochopia, že som na napísanie knihy mala osobné dôvody, prestanú sa tým zaoberať a všetci sa pohneme ďalej.

A dopadlo to celkom inak.

(Aby bolo jasné: ani kniha, ktorú práve držíte v rukách, nerozpráva tvrdý príbeh o chlapeckých chlapoch. Nemôžete sa neskôr sťažovať, že som vás nevarovala!)

Ľudia sa ma dnes často pýtajú, ako mi kniha *Jedz, modli sa a miluj* zmenila život. Na túto otázku je ťažké odpovedať, lebo... Je to takmer neuchopiteľný celok. Vysvetlím vám to na príklade z detstva. Keď som bola malá, rodičia ma vzali do Amerického prírodovedného múzea v New Yorku. Stáli sme v Sieni morí, keď otec ukázal hore k stropu na model modrej veľryby v životnej veľkosti – visel nám presne nad hlavami. Otec ma chcel upozorniť na veľkosť toho gargantuovského tvora, ale ja som tú veľrybu nevidela. Stála som rovno pod veľrybou, pozerala som sa priamo na veľrybu, ale nevedela som ju absorbovať. Mojej mysli chýbal mechanizmus na obsiahnutie niečoho takého veľkého.

Videla som len modrý strop a úžas na tvárach ostatných ľudí (teda viem, že sa tam dialo niečo vzrušujúce!), ale sama som tú veľrybu nevedela zachytiť.

Podobné pocity sa ma niekedy zmocňujú v súvislosti s románom *Jedz, modli sa a miluj*. Pri jeho písaní nastal moment, keď som ho nemohla bez ujmy na duševnom zdraví absorbovať v plnom rozsahu, preto som si urobila prestávku a zamerala svoju pozornosť na iné činnosti. Vtedy mi pomohla práca v záhrade; ak chcete vidieť veci v perspektíve, začnite vyberať slimáky z paradajok.

Stála som pred dilemou, či po tomto románe ešte niekedy napíšem knihu, v ktorej by som tak otvorene rozprávala o sebe. Nechcem tu s falošnou nostalgiou tvrdiť, že literatúra má dôsledne ukrývať svojho autora, ale v minulosti som vždy písala v presvedčení, že moje knihy bude čítať len veľmi málo ľudí. To vedomie bolo pre mňa, samozrejme, väčšinou skľučujúce, ale v určitom ohľade ma upokojovalo: keby som sa obzvlášť kruto ponížila, aspoň nebudem mať veľa svedkov. Tak či onak, stála som pred veľkým problémom: odrazu som mala milióny čitateľov, ktorí očakávali môj nový projekt. Ako preboha napíšem knihu, ktorá uspokojí milióny? Nechcela som sa nikomu podkladať, ale ani prísť o bystrých, vášnivých čitateľov prevažne ženského pohlavia – po tom všetkom, čo sme spolu prežili.

Hoci som nevedela, ako ďalej, pustila som sa do práce. Za rok som napísala prvý koncept tejto knihy – päťsto strán –, ale tesne pred jej dopísaním som si uvedomila, že v nej čosi škripe. Ten hlas, to som nebola ja. Vlastne to nebol ani nikto iný. Zdalo sa, že vychádza z megafónu a hovorí niečo celkom iné, ako by som chcela. Odložila som rukopis s tým, že sa naň už nikdy nepozriem, a vrátila som sa do záhrady, aby som tam kopala, rýpala sa v zemi, rozjímal a hľbala.

Chcem vám vysvetliť, že v období, keď som nevedela prísť na to, ako mám písať – alebo prinajmenšom ako mám písať, aby to znelo prirodzene –, som nepocítovala *krízu* v pravom zmysle slova. Život mi inak pripadal pekný a bola som natoľko vďačná za osobnú spokojnosť a profesionálne úspechy, že som z tohto problému nemienila robiť katastrofu. Ale bol to skutočný problém. Začala som si dokonca myslieť, že som ako spisovateľka skončila. Koniec kariéry spisovateľky mi nepripadal ako ten najhorší osud, aký ma mohol postihnúť, ale vtedy som naozaj nevedela, čo mi osud pripraví. Musela som stráviť veľa hodín medzi paradajkami, kým som na to prišla.

Nakoniec som našla určitú útechu v poznaní, že *neviem* – naozaj neviem – napísať knihu, ktorá by uspokojila milión čitateľov. A vôbec

v tom nehladaťte zámer. Pravda je taká, že jednoducho neviem napísať bestseller na požiadanie. Keby som to vedela, uisťujem vás, že by som od začiatku nepísala nič iné. Môj život by sa stal ľahším a pohodlnejším. Lenže to tak nefunguje – aspoň nie u spisovateľov, ako som ja. My píšeme iba knihy, ktoré musíme alebo vieme napísať, a potom ich púšťame do sveta s vedomím, že čokoľvek, čo sa s nimi stane neskôr, už nie je naša starosť.

Z množstva osobných dôvodov sa knihou, ktorú som musela napísať, stala práve *táto* kniha – ďalšie rozprávanie (s prídavkom sociologicko-historických pasáží) o mojom úsilí zmieriť sa so zložitou inštitúciou manželstva. Od začiatku som si bola istá témou; iba mi trvalo istý čas, kým som našla svoj hlas. Nakoniec som zistila, že ak chcem vôbec začať písať, musím značne obmedziť – aspoň ja som to tak videla – počet ľudí, pre ktorých budem písať. A tak som začala od začiatku. Verziu románu *Presvedčenie*, ktorú držíte v rukách, som už nepísala pre milióny, ale pre dvadsaťsedem čitateľiek. Aby som bola presná, uvediem ich mená: Maude, Carole, Catherine, Ann, Darcey, Deborah, Susan, Sofie, Cree, Cat, Abby, Linda, Bernadette, Jen, Jana, Sheryl, Rayya, Iva, Erica, Nichelle, Sandy, Anne, Patricia, Tara, Laura, Sarah a Margaret.

Tých dvadsaťsedem žien predstavuje malý, ale veľmi dôležitý okruh mojich priateľiek, príbuzných a susediek vo vekovom rozpätí 20 – 95 rokov. Jedna z nich je moja stará mama; ďalšia moja nevlastná dcéra. Jedna z nich je moja najstaršia priateľka; druhá moja najnovšia priateľka. Jedna sa nedávno vydala; dve alebo tri sa veľmi chcú vydať; ďalšie sa len nedávno znovu vydali; jedna z nich je nevýslovne vďačná, že sa nikdy nevydala; ďalšia práve ukončila takmer desaťročný vzťah s inou ženou. Je medzi nimi sedem matiek; dve sú (v čase, keď toto píšem) tehotné; ostatné sú z rôznych príčin bezdetné a rôznymi spôsobmi to prežívajú. Niektoré z nich sa vzorne starajú o domácnosť; iné sú oddané svojej profesii; a niektoré sa (pane na nebi) vzorne starajú o domácnosť a zároveň sú oddané svojej profesii. Väčšinou sú to belošky, niektoré sú černošky, dve sa narodili na Blízkom východe, jedna je zo Škandinávie, dve sú Austrálčanky, jedna je z Južnej Ameriky, jedna je Cajunka. Tri sú hlboko veriace, päť z nich vôbec nezaujímajú otázky týkajúce sa náboženstva, väčšina z nich má v duchovných otázkach takpovediac zmätok, iné za dlhé roky vyjednávania s Bohom dospeli k akejsi súkromnej zmluve. Všetky tieto ženy majú nadpriemerný zmysel pre humor. Každú z nich v určitej časti života postihla veľká strata.

Počas dlhých rokov sme s týmito drahými dušami strávili nejednu hodinu pri šálke čaju alebo poháriku a nahlas sme premýšľali o manžel-

stve, intimite, sexualite, rozvode, vernosti, rodine, zodpovednosti a autonómii. Táto kniha sa zrodila z našich rozhovorov. Keď som dávala dokopy jednotlivé stránky príbehu, prichytila som sa, ako sa nahlas rozprávam so svojimi priateľkami, príbuznými a susedkami – odpovedala som im na otázky spred niekoľkých desaťročí, alebo som kládla svoje vlastné otázky. Keby ma nebolo neustále ovplyvňovalo týchto dvadsaťsedem pozoruhodných žien, táto kniha by sa nikdy nebola zrodila. A som nesmierne vďačná za to, že sú tu. Ich prítomnosť mi priniesla poučenie i útechu.

ELIZABETH GILBERTOVÁ

New Jersey, 2009

PRVÁ KAPITOLA

Manželstvo a prekvapenia

MANŽELSTVO JE PRIATELSTVO, KTORÉ UZNALA POLÍCIA.

Robert Louis Stevenson

V jedno neskoré letné popoludnie roku 2006 som sa ocitla v malej dedinke v severnom Vietname. Spolu s niekoľkými miestnymi ženami, ktorých jazyk som neovládala, sme sedeli okolo začadeného kuchynského ohniska a ja som sa pokúšala klásť im otázky o manželstve.

Už niekoľko mesiacov som cestovala po Juhovýchodnej Ázii s mužom, ktorý sa mal onedlho stať mojím manželom. Myslím si, že taký jednotlivec sa obvykle označuje slovom „snúbenec“, ale s tým slovom sme mali obidvaja trochu problémy, preto sme ho nepoužívali. Dokonca aj manželstvo ako také bolo pre nás problémom. Nemali sme v pláne vziať sa, ani jeden z nás manželstvo nechcel. Lenže do našich plánov zasiahla prozreteľnosť, preto sme cestovali krížom-krážom po Vietname, Thajsku, Laose, Kambodži a Indonézii a po celý čas sme vyvíjali veľké – až maximálne – úsilie, aby sme sa mohli vrátiť do Ameriky a zosobášiť sa.

Muž, o ktorom píšem, bol mojím milencom, mojou láskou už dva roky a na stránkach tejto knihy ho budem volať Felipe. Felipe je láskavý, nežný Brazílčan, o sedemnášť rokov starší odo mňa. Zoznámila som sa s ním na inej (plánovanej) ceste okolo sveta, na ktorú som sa vydala pred niekoľkými rokmi s cieľom vyliečiť svoje zlomené srdce. Takmer na konci tej cesty som sa stretla s Felipem, ktorý už niekoľko rokov žil pokojne a osamelo na Bali a liečil si zlomené srdce. Na začiatku bola vzájomná príťažlivosť, nasledovala pomalá známosť a nakoniec prišla – na počudovanie nás obidvoch – láska.

Náš odpor k manželstvu neznamenal, že sme sa nemali radi. Naopak, s Felipem sme sa ľúbili úprimne a bezvýhradne. Dávali sme si všetky možné sľuby, že spolu zostaneme naveky. Už sme si prisahali vernosť až do smrti, aj keď bez prítomnosti svedkov. Problém bol v tom, že sme obidvaja prežili nepríjemný rozvod a tá skúsenosť nás tak poznačila, že už len myšlienka na legálne manželstvo – s *hocikým*, aj keby bol taký milý a sympatický ako my dvaja – nám naháňala hrôzu.

Rozvody sú spravidla veľmi nepríjemné (Rebecca Westová poznamenala, že „rozvod je vždy takmer taká radostná a prospešná udalosť ako rozbíjanie vzácneho porcelánu“) a tie naše neboli výnimkou. Na monumentálnej vesmírnej Stupnici nepríjemnosti rozvodu (kde stupeň jeden predstavuje priateľský rozchod a stupeň desať... popravu), by som svoj vlastný rozvod odhadla na 7,5. Nekonala sa nijaká samovražda ani vražda, ale odhliadnuc od toho – rozchádzali sme sa tak nepekne, ako to len dvaja inak slušní ľudia dokázali. A celý proces sa ťahal vyše dvoch rokov.

Čo sa týka Felipeho, jeho prvé manželstvo (s inteligentnou Austrálčankou, profesionálnou ženou) sa skončilo takmer desať rokov pred našim zoznámením na Bali. Jeho rozvod prebiehal dosť slušne, ale strata manželky (a prístupu k domu a deťom, k čomu sa pridalo takmer dvadsať rokov, ktoré spolu strávili) kruto zasiahla tohto dobrého muža a na dlhý čas ho poznačil smútok so zvláštnym dôrazom na ľútosť, osamelosť a ekonomickú úzkosť.

Tieto skúsenosti nás vyčerpali, utrápili a zanechali v nás pochybnosti o radoostiach posvätného zväzku manželského. Tak ako každý, kto prešiel tienistým údolím rozvodu, aj my dvaja s Felipem sme najprv spoznali túto bolestnú pravdu: každý dôverný vzťah v sebe nesie zárodky totálnej katastrofy, ktoré sú na začiatku utajené pod pekným povrchom. Okrem toho sme si uvedomili, že manželstvo je stav, do ktorého je oveľa ľahšie vstúpiť, ako z neho vystúpiť. Slobodný milenc, ktorého neobmedzuje zákon, môže zlý vzťah kedykoľvek opustiť. Ale ako legálne zosobášená osoba, ktorá chce utiecť zo vzťahu odsúdeného na zánik, by ste mohli čoskoro prísť na to, že na vašej manželskej zmluve sa veľkým podielom zúčastňuje aj štát a niekedy trvá veľmi dlho, kým vám dovolí odísť. A tak je dosť pravdepodobné, že na mesiace alebo aj roky uviaznete v legálnom zväzku bez lásky, ktorý pripomína horiacu budovu. Budova horí a vy ste v pivnici, pripevnení železnými putami k radiátoru, a nevíete sa vyslobodiť, zatiaľ čo všade naokolo stúpa dym a rúcajú sa trámy...

Zdá sa vám to depresívne? To je mi ľúto.

S týmito nepríjemnými myšlienkami sa vám zverujem len preto, aby som vám vysvetlila, prečo sme s Felipem uzavreli túto nezvyčajnú zmluvu hneď na začiatku nášho ľúbostného vzťahu. Prisahali sme, že sa nikdy, za žiadnych okolností nevezmeme. Sľúbili sme si dokonca aj to, že nikdy nebudeme mať spoločné financie alebo majetok, aby sme sa vyhli novej hrôze z toho, že by sme niekedy v budúcnosti museli rozdeľovať spoločné vlastníctvo vo forme spoločných hypoték, zmlúv,

nehnuteľností, bankových účtov, kuchynských spotrebičov a obľúbených kníh. Keď sme sa navzájom zaviazali, že tieto sľuby dodržíme, pokračovali sme v našom starostlivo oddelenom partnerstve s vedomím, že môžeme byť naozaj pokojní. Lebo tak ako zásnuby dávajú mnohým párom pocit ochrany a bezpečnosti, náš sľub *nikdy* sa nezobrať nás zahalil do plášťa emocionálnej istoty, ktorú sme potrebovali, aby sme sa znovu pokúsili o lásku. A tento náš záväzok – vedome neoficiálny – bol pre nás až zázračný v tom, ako nás oslobodzoval. Zdalo sa nám, že sme našli severozápadnú cestu k dokonalej intimite – to, o čom García Márquez napísal: „Pripomínalo to lásku, ale bez problémov, ktoré láska prináša“.

Takto sme žili do jari roku 2006: starali sme sa o svoje veci, spoločne sme budovali svoj citlivo rozdelený život a boli sme slobodní a spokojní. A mohli sme v tom pokračovať až do smrti, nebyť jedného nepríjemného zásahu zvonka.

Do nášho vzťahu zasiahlo Ministerstvo vnútornej bezpečnosti Spojených štátov amerických.

~

Problém bol v tom, že sme s Felipem nemali rovnakú štátnu príslušnosť – hoci inak sme si boli v mnohom podobní. On pochádzal z Brazílie, mal austrálske občianstvo a žil väčšinou v Indonézii. Ja som bola Američanka, ktorá odhladnuc od toho, že veľa cestovala, väčšinu času žila na východnom pobreží Spojených štátov amerických. Spočiatku sme nepredvídali, že by sme s naším ľúbostným vzťahom bez stáleho pobytu mohli mať nejaké problémy, hoci keď nad tým teraz premýšľam, mohli sme s takýmito komplikáciami počítať. Ako hovorí staré príslovie: aj ryba a vták sa môžu do seba zaľúbiť, ale kde budú žiť? Mysleli sme si, že sme tú dilemu už vyriešili. Obidvaja sme veľa cestovali (ja som bola tým vtákom, ktorý sa vie potápať, a Felipe rybou, ktorá vie lietať), preto sme prvý rok žili vysoko nad zemou – aby sme boli spolu, potápali sme sa a lietali ponad moria a svetadiely.

Obidvaja sme našťastie mali takú prácu, ktorá nám umožňovala viesť tulácky život. Ja ako spisovateľka som mohla pracovať hocikde. Felipe ako obchodník s drahokamami, ktorý predával svoj tovar v Spojených štátoch, musel aj tak stále cestovať. Stačilo nám len zladiť svoj pohyb s pohybom toho druhého. Ja som napríklad letela na Bali; Felipe prišiel do Ameriky; potom sme spolu šli do Brazílie a znovu sme sa stretli v Sydney. Ja som istý čas učila písanie na Univerzite v Tennessee a niekoľko neobyčajných mesiacov sme prežili v chátrajúcom hoteli

v Knoxville. (Mimochodom odporúčam taký život každému, kto chce otestovať kompatibilitu svojho nového vzťahu.)

Žili sme v prerývanom rytme, neplánovane, väčšinou spolu, ale vždy na cestách, ako keby sme boli svedkami v nejakom zvláštnom medzinárodnom ochrannom programe. Náš vzťah – aj keď v osobnej rovine stály a pokojný – bol organizačne dosť náročný, a keď zoberieme do úvahy cenu medzinárodných leteniek, aj sakramentsky drahý. Niekedy to medzi nami aj zaškrípalo. Vždy, keď sme sa stretli, začali sme sa učiť naspamäť jeden druhého, ako keby sme sa videli prvýkrát. Na letisku vždy nastala tá kritická chvíľa, keď som tam stála, čakala naňho a rozmýšľala: *Spoznám ho vôbec? Spozná ma vôbec?* Po prvom roku sme obidvaja začali túžiť po niečom stabilnejšom a Felipe urobil veľký krok. Vzdal sa svojej skromnej, ale peknej vilky na Bali a nastahoval sa ku mne do malého domčeka na predmestí Philadelphie, ktorý som si nedávno prenajala.

Výmena Bali za predmestie Philadelphie by sa mohla niekomu zdať ako zvláštna voľba, ale Felipe prisahal, že život v trópoch ho už dávno prestal baviť. Sťažoval sa, že život na Bali je príliš jednoduchý, každý deň je len príjemnou, nudnou kópiou toho predchádzajúceho. Tvrdil, že už dávno chcel odtiaľ odísť, ešte predtým, ako sa zoznámil so mnou. To, ako môže byť niekto otrávený zo života v raji, asi nepochopí človek, ktorý v raji nikdy nežil (mne ten nápad rozhodne pripadal trochu šialený), ale balijská rozprávková krajina mohla Felipemu po toľkých rokoch skutočne pripadať až ťaživo jednotvárne. Nikdy nezabudnem na jeden z posledných čarovných večerov, ktoré sme spolu strávili v jeho vile – sedeli sme vonku, bosí, s pokožkou orosenou od teplého novembrového vzduchu, pili sme víno a hľadeli sme na more súhvezdí, ktoré blikotali nad ryžovými poľami. Keď voňavý vietor šelestil listami paliem a doliehala k nám slabá hudba z ďalekého chrámu, Felipe sa na mňa pozrel, vzdychol a povedal rozhodným hlasom: „Je mi nanič z tohto zasraného ostrova. Neviem sa dočkať, kedy sa vrátim do Philly.“

A tak sme odľičali do Philadelphie (do mesta bratských výmoľov)! Je fakt, že to miesto sa nám obidvom veľmi páčilo. Bývali sme v malom prenajatom domčeku, neďaleko od mojej sestry a jej rodiny. Dlhé roky záviselo moje šťastie od jej blízkosti, takže ten dom pre mňa znamenal istú dôvernosť. Navyše po toľkých rokoch strávených cestovaním na rôzne vzdialené miesta nám pripadalo dobré, ba vzpružujúce, že môžeme žiť v Amerike, v krajine, ktorá bola pre nás napriek všetkým nedo-

statkom ešte stále *zaujímavá*: rýchla, multikultúrna, vyvíjajúca sa, na zbláznenie protirečivá, tvorivo provokatívna a svojou podstatou živá.

Vo Philadelphii sme si s Felipem zriadili hlavný stan a s povzbudivým úspechom sme si vyskúšali rodinný život. On predával svoje šperky, ja som pracovala na spisovateľských projektoch, ktoré odo mňa vyžadovali, aby som zostala na jednom mieste a robila výskum. On varil, ja som sa starala o trávnik. Z času na čas jeden z nás zapol vysávač. Pracovali sme v našom spoločnom dome, bez hádok sme si delili každodenné povinnosti. Boli sme ambiciózni, tvoriví a plní optimizmu. Pekne sme si žili.

Lenže také chvíľky stability nikdy netrvali dlho. Felipe mal obmedzené vízum a v Amerike sa nemohol legálne zdržať dlhšie ako tri mesiace. Potom musel na čas odísť do nejakej inej krajiny. Odletel a ja som zostala doma so svojimi knihami a susedmi. O niekoľko týždňov sa vrátil do Spojených štátov s novým vízom na deväťdesiat dní a znovu sme začali budovať svoj rodinný život vo dvojici. To, s akou opatrnosťou sme pristupovali k dlhodobým záväzkom, dokazuje skutočnosť, že tie deväťdesiatdňové úseky blízkosti nám pripadali ako ideálna doba: presne na taký čas si vedeli plánovať svoju budúcnosť dvaja rozvodom vystrašení ľudia, aby nemali pocit ohrozenia. A niekedy, keď mi to môj program dovolil, som sa po vypršaní jeho víza zbalila a odišla s ním.

Tieto skutočnosti vysvetľujú, prečo sme sa jedného dňa spolu vracali do Spojených štátov z pracovnej cesty z cudziny a pristáli sme – vinou našich lacných leteniek a prípojového letu – na Dallas/Fort Worth International Airport. Rýchlo som prešla cez imigračné oddelenie, ľahko som sa posúvala v rade spolu so svojimi americkými spoluobčanmi, ktorí sa tiež vracali do vlasti. Prešla som na druhú stranu a čakala na Felipeho, ktorý stál uprostred dlhého radu cudzincov. Videla som, ako podišiel k imigračnému úradníkovi, ktorý si starostlivo prezeral jeho austrálsky pas, hrubý ako Biblia, študoval každú stranu, každý jeden záznam, každý hologram. Zvyčajne nebývali takí pozorní, bola som dosť nervózna z toho, ako dlho to trvá. Pozerala som sa a čakala, počúvala, či nezačujem dôležitý zvuk, spájajúci sa s úspešným prechodom cez hranice: to tupé, tvrdé buch, ktoré počujete, keď vám knihovník dá pečiatku do preukazu, ten vytúžený zvuk vstupného víza, ktoré vám povie: „Vitaj.“ Ale nič také nezaznelo.

Imigračný úradník namiesto toho zdvihol slúchadlo a s niekým ticho telefonoval. O chvíľu prišiel úradník v uniforme Ministerstva vnútornej bezpečnosti Spojených štátov amerických a odviedol moju lásku preč.

Uniformovaní muži na dallaskom letisku vypočúvali Felipeho šesť hodín. Šesť hodín som sedela v čakárni Ministerstva vnútornej bezpečnosti bez možnosti vidieť ho či spýtať sa ho, čo sa deje – nevýrazný priestor, osvetlený žiarivkami, bol plný ľudí z celého sveta a všetci sme boli stuhnutí od strachu. Netušila som, čo tam s Felipem robia, čo od neho chcú. Vedela som, že neporušil zákon, ale táto myšlienka nebola až taká upokojujúca, ako by ste si mysleli. Udialo sa to v posledných rokoch funkčného obdobia Georgea Busha: rozhodne to nebolo najpokojnejšie obdobie americkej histórie na to, aby sa váš miláčik, pôvodom cudzinec, ocitol vo vládnom väzení. Snažila som sa upokojiť známou modlitbou mystičky zo 14. storočia Juliany z Norwichu („Všetko bude dobré, všetko bude dobré a všetky veci budú dobré“), ale neverila som ani slovo z toho, čo som si mrmlala. Nič nebolo dobré. Nič nebolo dobré. Ani jedna vec nebola dobrá.

Podchvíľou som vstala z plastovej stoličky a pokúsila som sa vytiahnuť z imigračného úradníka sediaceho za nepriestrelným sklom nejaké informácie, ale on moje prosby ignoroval a vždy odrecitoval tú istú odpoveď: „Slečna, keď budeme vedieť niečo nové o vašom priateľovi, povieme vám.“

Musím pripustiť, že v takejto situácii hádam neexistuje menej presvedčivé anglické slovo ako *priateľ*. Pohrdavý spôsob, akým úradník vyslovil to slovo, naznačil, že ho môj vzťah vôbec nezaujíma. Prečo by mi vládny zamestnanec mal dávať informácie o akomsi *priateľovi*? Chcela som sa vyjadriť jasnejšie, povedať imigračnému úradníkovi: „Počúvajte, ten muž, ktorého ste zadržali, je pre mňa oveľa dôležitejší, ako si viete predstaviť.“ Ale vo svojej úzkosti som pochybovala, že by mi to pomohlo. Bála som sa, že keby som zašla príliš ďaleko, mohla by som Felipeho situáciu iba zhoršiť, preto som sa stiahla a bezmocne čakala. Len teraz mi napadlo, že som si možno mala zavolať právniku. Nemala som však pri sebe telefón a okrem toho som nechcela nikomu prepustiť svoje miesto v čakárni. Navyše som v Dallase nepoznala nijakých právnikov, a tak či tak bola nedeľa popoludní, takže čo som mohla dosiahnuť?

Po šiestich hodinách nakoniec prišiel po mňa jeden úradník. Viedol ma po nejakých chodbách, cez bludisko byrokratických záhad, až sme sa ocitli v malej, slabo osvietenej miestnosti, kde sedel Felipe s úradníkom ministerstva, ktorý ho ešte pred chvíľou vypočúval. Obidvaja vyzerali rovnako unavene, ale len jeden z nich bol *môj* – môj milovaný, s tvárou, ktorú som poznala naj dôvernejšie zo všetkých tvárí

na svete. Keď som ho videla v takom stave, rozbolela ma hrud' od túžby. Chcela som sa ho dotknúť, ale cítila som, že tam sa to nesmie, a tak som len stála.

Felipe sa na mňa vyčerpane usmial a povedal: „Drahá, čaká nás oveľa zaujímavejší život ako doteraz.“

Skôr, ako som mu mohla odpovedať, situácie sa ujal vypočúvajúci úradník a začal vysvetľovať.

„Pani,“ začal, „dali sme vás sem priviesť, aby sme vám oznámili, že vášmu priateľovi už nedovoľíme vstup na územie Spojených štátov. Musíme ho držať vo väzbe, kým ho nebudeme môcť poslať nejakou linkou preč z krajiny, späť do Austrálie, keďže má austrálsky pas. A už nikdy sa nebude môcť vrátiť do Ameriky.“

Moja prvá reakcia bola čisto fyzická. Mala som pocit, že sa mi z tela vyparila všetka krv a oči sa mi na chvíľu nevedeli na nič sústrediť. V ďalšej chvíli mi začala pracovať myseľ. Bežala na plné obrátky a sumarizovala všetko, čo mohlo viesť k tejto náhlej, vážnej kríze. Felipe si zaistil živobytie v USA dávno predtým, ako sme sa stretli. Niekoľkokrát za rok sem na krátky čas pricestoval a legálne priviezol drahokamy a šperky z Brazílie a Indonézie, aby ich predal na amerických trhoch. Amerika vždy vítala zahraničných podnikateľov, ako bol on; prinášali do krajiny tovar, peniaze a obchod. Odmenou mu bolo to, že v Amerike prosperoval. Z príjmu, ktorý získal za niekoľko desaťročí, platil svojim deťom (ktoré sú už dospelé) tie najlepšie súkromné školy v Austrálii. Amerika sa stala centrom jeho profesionálneho života, aj keď v nej ešte nežil. Mal tu však zásoby tovaru a všetky kontakty. Keby sa tam už nemohol vrátiť, prišiel by o živobytie. A to už nehovorím o tom, že ja som žila v Spojených štátoch a Felipe chcel byť so mnou. Nadalej som chcela mať trvalý pobyt v Amerike, lebo som tam mala rodinu a prácu. A aj Felipe sa stal súčasťou mojej rodiny. Všetci ho už prijali: moji rodičia, sestra, priatelia, celý môj svet. Ako budeme ďalej žiť, ak ho navždy vykážu z krajiny? Čo budeme urobiť? („*Kde budeme spať?*“ spieva sa v smutnej wintuskej piesni. „*Na zakrivenom, zúbkovanom okraji oblohy? Kde budeme spať?*“)

„Prečo ho chcete vykázať z krajiny?“ spýtala som sa úradníka. Usilovala som sa, aby môj hlas znel autoritatívne.

„Aby som bol presný, pani, my ho nechceme vykázať.“ Úradník sa na rozdiel odo mňa nemusel snažiť, aby pôsobil autoritatívne; už to mal v krvi. „My mu len nedovoľujeme vstup na územie Spojených štátov, keďže v tomto roku sem chodil príliš často. Nikdy síce neprekročil povolený čas pobytu, ale z jeho pohybu vyplýva, že býval u vás vo

Philadelphii tri mesiace a potom odišiel z krajiny a onedlho sa znovu vrátil.“

Proti tomu sa nedalo nič namietat, lebo presne tak to Felipe robil.

„A to je zločin?“ spýtala som sa.

„Nie celkom presne.“

„Nie celkom presne alebo nie je?“

„Nie, pani, nie je to zločin. Preto vášho priateľa nezatkne. Ale trojmesačné vízum, ktoré vláda Spojených štátov amerických udeľuje občanom spriatelенých krajín, nie je určené na neobmedzené opakované návštevy.“

„Lenže on to nevedel,“ povedala som.

Teraz vstúpil do rozhovoru aj Felipe. „Je to tak, pane. Imigračný úradník v New Yorku nám povedal, že môžem chodiť do Spojených štátov tak často, ako len chcem, pod podmienkou, že neprekročim deväťdesiatdňové vízum.“

„Neviem, kto vám to povedal, ale nie je to pravda.“

Tieto úradníkové slová mi pripomenuli Felipeho varovné slová o medzinárodných hraničných prechodoch: „Priprav sa na to, že to nemusí byť také ľahké, miláčik. Nezabúdaj, že jedného dňa nejaký strážca hraníc z nejakého dôvodu rozhodne, že ťa nepustí do krajiny.“

„Čo by ste robili, keby ste boli na našom mieste?“ spýtala som sa. Túto techniku som sa naučila používať a používam ju vždy, keď ma nejaký chladný pracovník služieb zákazníkom alebo apatický byrokrat dostane do slepej uličky. Keď vetu sformulujete takto, vyzývate človeka, ktorý má moc, aby na chvíľu zastal a vžil sa do kože človeka, ktorý je v tej chvíli bezmocný. Jemne ho požiadate, aby prejavil trochu empatie. Niekedy to pomáha. Ale ak mám byť úprimná, väčšinou to nepomôže. Ja som však bola rozhodnutá vyskúšať čokoľvek.

„Ak chce váš priateľ ešte niekedy prísť do Spojených štátov, bude si musieť zabezpečiť lepšie, trvalejšie vízum. Na vašom mieste by som mu ho zabezpečil.“

„Dobre teda,“ povedala som. „Poradíte mi najrýchlejší spôsob, ako mu také lepšie, trvalejšie vízum zabezpečiť?“

Úradník sa pozrel na Felipeho, potom na mňa, potom znovu na Felipeho. „Naozaj to chcete počuť?“ spýtal sa. „Mali by ste sa zosobášiť.“

*S*tislo mi srdce, že to takmer bolo počuť. Cítila som, že na druhej strane malej miestnosti sa to isté stalo Felipemu. Obom nám stislo srdcia, ako v dokonalom tandeme.

Keď na to dnes spomínam, nechce sa mi veriť, že ma ten návrh tak prekvapil. Nepočula som o manželstvách na zelenú kartu? Možno sa niekomu zdá neuveriteľné, že mi – za tých naliehavých okolností – návrh na riešenie našej situácie manželstvom nepriniesol úľavu, ale ma rozrušil. Pekné od nich, že nám ponúkli túto možnosť, to je pravda. Ale ten návrh ma aj tak prekvapil. A zaboľel. Samotnú predstavu manželstva som tak dokonale vylúčila zo svojej mysle, že teraz ma vydesilo, keď som ju počula sformulovanú do slov. Premohol ma smútok, mala som pocit, že ma niečím ovalili, cítila som sa sklúčená, ako keby mi bránili v slobodnom rozhodovaní o mojom živote, ale najväčši zo všetkého som sa cítila *chytená*. Cítila som, že nás obidvoch chytili. Lietajúcu rybu a potápajúceho sa vtáka chytili do siete. A moja naivita ma, ako už niekoľkokrát v živote, šľahla do tváre ako mokrá facka: *Ako som mohla byť taká hlúpa, ako som si mohla myslieť, že budeme môcť navždy žiť svoje životy podľa svojich predstáv?*

Chvíľu nikto z nás neprehovoril, až kým sa nás vypočúvajúci úradník, ktorý hľadel na naše mĺkve, nešťastné tváre, nespýtal: „Prepáčte, ale je v tom nejaký problém?“

Felipe si zložil okuliare a počúval si oči – z dlhej skúsenosti som poznala tento prejav absolútneho vyčerpania. Vzdychol si a povedal: „Ach, Tom, Tom, Tom...“

Dovtedy som si akosi nevšimla, že sa oslovujú menami, hoci po šesťhodinovom vypočúvaní by to asi bolo prirodzené. Hlavne vtedy, keď je vypočúvaným Felipe.

„Nie, vážne – v čom je problém?“ spýtal sa úradník Tom. „Vy dvaja očividne žijete spolu už dlhší čas. Očividne sa máte radi, ani jeden z vás nežije v manželstve s niekým iným...“

„Mal by si pochopiť jednu vec, Tom,“ začal mu vysvetľovať Felipe. Naklonil sa dopredu a dôvernosť, s akou rozprával, sa vôbec nehodila do prostredia tejto inštitúcie. „Liz a ja máme za sebou veľmi, veľmi nepríjemný rozvod.“

Úradník Tom vydal akýsi zvuk – niečo ako tiché, súciteľné „Ach...“ Potom si aj on zložil okuliare a počúval si oči. Inštinktívne som sa mu pozrela na prostredník ľavej ruky. Nemal na ňom obrúčku. Podľa ľavej ruky bez obrúčky a unaveného súcitu, s akým reagoval na Felipeho slová, som rýchlo stanovila diagnózu: rozvedený.

Od toho momentu náš pohovor nadobudol bizarný charakter.

„Môžete predsa podpísať predmanželskú zmluvu,“ navrhol úradník Tom. „Myslím, ak máte obavy, že by ste znova museli prejsť všetkými tými finančnými ťažkosťami, ktoré rozvod sprevádzajú. A ak